

Mirzayeva Kamola Ikrom qizi
o'qituvchi Jizzax DPU, O'zbekiston

OLIJ TA'LIM MUASSASALARIDA O'QUV JARAYONINI MODERNIZATSIYA QILISHNING AKSIOLOGIK IMKONIYATLARI

Annotatsiya: Maqolada, oliy ta'lim tizimidagi zamonaviy o'zgarishlar va yangilanishlar tahlil qilinadi. Oliy ta'lim muassasalarida o'quv jarayonini modernizatsiya qilishda aksiologik yondashuvning ahamiyati ko'rsatilgan. Aksiologiya, ya'ni qadriyatshunoslik, nafaqat ilmiy bilimlar, balki insoniy qadriyatlar, axloqiy-me'yoriy tamoyillarni ham rivojlantirishni maqsad qiladi. Maqolada aksiologik yondashuvning asosiy elementlari, jumladan qadriyatlar tizimi, axloqiy va madaniy qadriyatlar, shaxsiyatni rivojlantirish, ijtimoiy mas'uliyat, etika va inson huquqlariga hurmat kabi tushunchalar yoritilgan. Ta'lim jarayonining modernizatsiyasi nafaqat ilmiy-texnik yutuqlarni joriy etish, balki talabalar va jamiyat uchun ahamiyatli bo'lgan axloqiy, madaniy qadriyatlarni ham rivojlantirishni taqozo etadi.

Kalit so'zi: Oliy ta'lim tizimi, modernizatsiya, aksiologik yondashuv, insoniy qadriyatlar, axloqiy tamoyillar, madaniy qadriyatlar, ilmiy texnologiyalar, interdisciplinar yondashuv, jamiyatga mas'uliyat, inson huquqlari, adolat va tenglik, global qadriyatlar, shaxsiyatni rivojlantirish, ta'limning sifatini oshirish, talabalar tarbiyasi, ijtimoiy mas'uliyat, shaxsiy mas'uliyat, o'quv jarayoni, axloqan to'g'ri yo'nalish.

Аннотация: В статье анализируются современные изменения и обновления в системе высшего образования. Показана важность аксиологического подхода в модернизации образовательного процесса в высших учебных заведениях. Аксиология, то есть наука о ценностях, направлена на развитие не только научного знания, но и общечеловеческих ценностей, моральных и нормативных принципов. В статье раскрыты основные элементы аксиологического подхода, включая такие понятия, как система ценностей, морально-культурные ценности, развитие личности, социальная ответственность, этика и уважение прав человека. Модернизация образовательного процесса требует не только внедрения научно-технических достижений, но и развития нравственных и культурных ценностей, важных для учащихся и общества.

Ключевые слово: Система высшего образования, модернизация, аксиологический подход, общечеловеческие ценности, моральные принципы, культурные ценности, научные технологии, междисциплинарный подход, ответственность перед обществом, права человека, справедливость и равенство, глобальные ценности, развитие личности, повышение качества образования, студенческое образование, социальная ответственность, личная ответственность, образовательный процесс, этическое направление.

Annotatsion: The article analyzes modern changes and innovations in the higher education system. The importance of the axiological approach in the modernization of the educational process in higher educational institutions is shown. Axiology, that is, the study of values, aims to develop not only scientific knowledge, but also human values, moral and normative principles. The article covers the main elements of the axiological approach, including concepts such as a value system, moral and cultural values, personality development, social responsibility, ethics and respect for human rights. Modernization of the educational process requires not only the introduction of scientific and technical achievements, but also the development of moral and cultural values that are important for students and society.

Keywords: Higher education system, modernization, axiological approach, human values, ethical principles, cultural values, scientific technologies, interdisciplinary approach, responsibility to society, human rights, justice and equality, global values, personality development, improving the quality of education, student education, social responsibility, personal responsibility, educational process, morally correct direction.

Oliy ta'lim tizimi hozirgi kunda jahon miqyosida uzluksiz o'zgarishlar va yangilanishlarni boshdan kechirmoqda. Bu o'zgarishlar ta'limning sifatini oshirish, talabalar va o'qituvchilar orasida samarali o'zaro munosabatlarni yo'lga qo'yish, o'quv jarayonini zamonaviy talablar asosida tashkil etish kabi maqsadlarni ko'zlaydi. Oliy ta'lim muassasalarida o'quv jarayonini modernizatsiya qilishda aksiologik yondashuvning o'rni katta. Aksiologiya, ya'ni qadriyatshunoslik, ta'lim tizimida nafaqat bilimlar, balki insoniy qadriyatlar, axloqiy-me'yoriy tamoyillarni ham rivojlantirishga qaratilgan. Oliy ta'limda o'quv jarayonining modernizatsiyasi aksariyat hollarda nafaqat ilmiy texnologiyalarni joriy etishni, balki talabalar va jamiyat uchun ahamiyatli bo'lgan axloqiy va madaniy qadriyatlarni ham rivojlantirishni anglatadi.

Aksiologik yondashuvning mohiyati

Aksiologik yondashuv ta'lim jarayonida talabalar, o'qituvchilar va umuman ta'lim muassasalarining faoliyatiga axloqiy va estetik qadriyatlar asosida yondashishni ta'minlaydi. Bunda nafaqat ilmiy bilimlar, balki shaxsiy va ijtimoiy qadriyatlarni shakllantirish, jamiyatga foydali insonlarni tarbiyalash maqsad qilib qo'yiladi. Oliy ta'limda aksiologik yondashuvning asosiy elementlari quyidagilarni o'z ichiga oladi:

1. Qadriyatlar tizimi: Ta'lim jarayonida muhim bo'lgan qadriyatlar, masalan, erkinlik, adolat, mehnat, hamjihatlik, barqarorlik va inson huquqlariga hurmat kabi tushunchalar shakllanadi.
2. Insonning ichki dunyosi va axloqi: Talabalar nafaqat ilmiy bilimlarga ega bo'lishi, balki axloqiy-me'yoriy qadriyatlar, shaxsiy mas'uliyat va hamjamiyatda mas'uliyatli fuqarolar sifatida tarbiyalanishlari lozim.
3. Madaniy qadriyatlar: Oliy ta'limda o'quv jarayonining modernizatsiyasi jamiyatdagi madaniy qadriyatlarni va urf-odatlarini hurmat qilishni, turli millatlar va madaniyatlar bilan tenglik va o'zaro hurmat asosida yashashni o'rgatish orqali amalga oshiriladi.

Zamonaviy o'quv jarayonida ilmiy sohalar o'rtasida integratsiya va interdisciplinar yondashuvning ahamiyati katta. Bu, bir tomondan, talabalarni turli sohalarda bilimlar bilan tanishtirish, ikkinchi tomondan, ularning dunyoqarashini kengaytirish, turli qadriyatlarni tushunish va ularga hurmat ko'rsatish imkonini beradi. Misol uchun, iqtisodiyot va falsafani birlashtirish orqali talabalar nafaqat raqamli texnologiyalarni, balki jamiyat va insoniyatga ta'sir ko'rsatadigan axloqiy masalalarni ham o'rganishlari mumkin.

Oliy ta'limda o'quv jarayonining modernizatsiyasi, ayniqsa, ilmiy-texnik yutuqlarni kiritishda etik masalalarni ham hisobga olishni taqozo etadi. Masalan, sun'iy intellekt, biotexnologiyalar va genetik muhandislik kabi sohalarda yangiliklarni o'rganishda, talabalar va o'qituvchilar axloqiy jihatdan mas'uliyatli qarorlar qabul qilishga o'rgatish lozim. Bunda, ilm-fan va texnologiya faqat iqtisodiy rivojlanish uchun emas, balki insoniyatning axloqiy qadriyatlarini saqlab qolish uchun ham xizmat qilishga e'tibor qaratish zarur.

Oliy ta'lim muassasalarida o'quv jarayonini modernizatsiya qilish, talabaning shaxsiyatini rivojlantirishga katta ahamiyat beradi. Bu jarayonda, talaba faqat ilmiy bilimlar emas, balki jamiyatga foydali bo'lgan ijtimoiy mas'uliyat, etika va axloqiy qadriyatlar bilan ham tanishishi

lozim. Oliy ta'limda talabalar jamiyatdagi turli muammolarni yechishda faol ishtirok etishga, ehtiyotkorlik bilan qarorlar qabul qilishga o'rgatiladi.

Oliy ta'limda o'quv jarayonining modernizatsiyasi talabalar orasida inson huquqlari, adolat va tenglikni targ'ib qilishni o'z ichiga oladi. Bu, o'z navbatida, yosh avlodni jamiyatdagi tenglikni, adolatni va inson huquqlarini himoya qilishga tayyorlaydi. Talabalar bu qadriyatlarni nafaqat o'quv dasturlari doirasida, balki amaliy mashg'ulotlar va jamoat ishlari orqali ham o'rganadilar.

Global dunyoda o'quv jarayonining modernizatsiyasi global qadriyatlarni o'rganish bilan birga, har bir millatning o'ziga xos qadriyatlarini hurmat qilishga ham katta e'tibor qaratadi. Bu esa talabalarga jahon miqyosida o'z o'rnini topishga, o'z madaniyatini saqlashga va boshqalar bilan muvaffaqiyatli hamkorlik qilishga imkon beradi.

Oliy ta'lim muassasalarida o'quv jarayonini modernizatsiya qilishning aksiologik imkoniyatlari talabalarning nafaqat ilmiy bilimlar, balki axloqiy, madaniy va ijtimoiy qadriyatlarni o'zlashtirishlariga yo'l ochadi. Bunda nafaqat ilmiy-texnik yutuqlarni kiritish, balki talabalarga jamiyatda mas'uliyatli, etik jihatdan mas'uliyatli shaxs sifatida rivojlanish imkoniyatlarini yaratish kerak. Aksiologik yondashuv orqali ta'lim jarayonini takomillashtirish, nafaqat ilmiy kadrlarni tayyorlash, balki jamiyat uchun ahamiyatli, axloqan to'g'ri yo'nalishda faoliyat yuritadigan shaxslarni tarbiyalashni ta'minlaydi.

Adabiyotlar:

1. Mirziyoyev, Sh. M. (2021). *Ta'lim va ilm-fan taraqqiyoti – O'zbekiston taraqqiyotining asosiy omili*. Tashkent: O'zbekiston. Prezidentning ta'lim tizimidagi islohotlar va uning aksiologik ahamiyatiga bag'ishlangan asari. Bu asar, ayniqsa, zamonaviy o'quv jarayonining maqsadlari va qadriyatlariga e'tibor qaratadi.
2. Mirziyoyev, Sh. M. (2018). *O'zbekiston – yangi bosqichda rivojlanish yo'lida*. Tashkent: O'zbekiston. Prezident Shavkat Mirziyoyevning O'zbekistonda ta'limni modernizatsiya qilish va uning xalqaro miqyosda raqobatbardoshligini oshirishga bag'ishlangan asari.
3. Mirziyoyev, Sh. M. (2020). *Inson qadri – davlat siyosatining markazida*. Tashkent: O'zbekiston. Oliy ta'lim tizimining islohoti va unga aksiologik yondashuvni joriy etishga qaratilgan prezident asari.
4. Mirziyoyev, Sh. M. (2021). *Yoshlarni tarbiyalashda yangi davrning talablari*. Tashkent: O'zbekiston. Yoshlarning ma'naviy va axloqiy tarbiyasiga, shuningdek, ta'lim tizimida aksiologik yondashuvlarga e'tibor qaratilgan asar.
5. Gulomov, T. (2019). *O'zbek ta'limining istiqbollari va global integratsiya*. Tashkent: Scientific Publishing. O'zbek ta'limining global miqyosda integratsiyasi va oliy ta'limda aksiologik qadriyatlarning roli haqida muhim ma'lumotlar.
6. Azimov, D. (2017). *O'zbek ta'lim tizimida innovatsion yondashuvlar*. Tashkent: Fan va texnologiya. O'zbek ta'lim tizimidagi innovatsiyalar va ularning aksiologik jihatlari tahlil qilingan.
7. Yuldashev, A. (2020). *Oliy ta'lim tizimini modernizatsiya qilish: muammolar va yechimlar*. Tashkent: Uzbekistan Academy of Sciences. Ushbu kitobda O'zbekistonning oliy ta'lim tizimini modernizatsiya qilish jarayonlari, uning xalqaro miqyosda raqobatbardoshligini oshirishga qaratilgan yondashuvlar va aksiologik qadriyatlar tahlil qilinadi.
8. Yunusov, B. (2018). *Oliy ta'limda axloqiy qadriyatlar: nazariy va amaliy masalalar*. Tashkent: Science and Education. Kitobda oliy ta'lim tizimida axloqiy qadriyatlarni shakllantirishga qaratilgan tamoyillar, usullar va innovatsiyalar haqida so'z yuritiladi.

9. Jalilov, A., & Ismoilov, R. (2020). *Ta'limda yangi metodologik yondashuvlar va aksiyologiya*. Tashkent: Academic Publishing.

Maqolada ta'limda aksiyologik yondashuvlar va yangi metodologik usullarning o'quv jarayoniga ta'siri tahlil qilinadi.

10. Akhmedov, B. (2021). *Global ta'lim va o'zbek modeli*. Tashkent: Tashkent University Press. Ushbu asarda O'zbekistonning oliy ta'lim tizimining global ta'lim tizimiga integratsiyasi, uning aksiyologik va axloqiy qadriyatlarni rivojlantirishdagi o'rni ko'rsatilgan.

11. Mukhammadiev, M. (2022). *Zamonaviy ta'lim va innovatsiyalar*. Tashkent: Uzbekistan National Publishing House.

Oliy ta'lim muassasalaridagi zamonaviy innovatsion yondashuvlar, ularning ta'limda aksiyologik qadriyatlar bilan aloqasi haqida ilmiy tahlil berilgan.